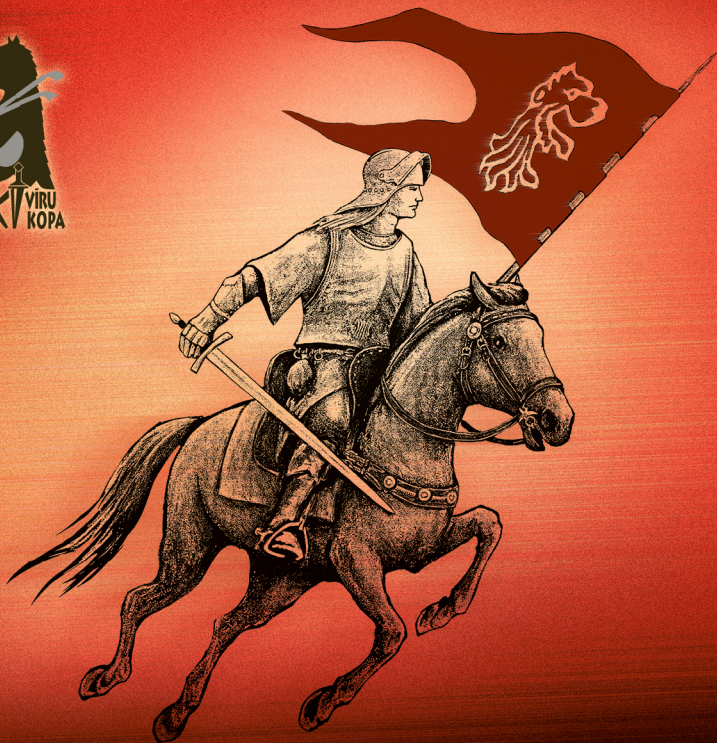

ENDREKS LĪR MANĪB RDENĒT

VĪRU KOPA **VILKĪ**

EDIESS LĪDZ MANĪM TĒDIENĒT

Atbalsta:

vizULO

AGNI 30
GADI

Mūsu tēvzeme izsenis bijusi lielvaru krustcelēs, arī šobrīd, kad krievu imperiālisti veic atklātu militāru agresiju pret Ukrainu un draud visām apkārtnējām valstīm un tautām, ir aktuāls drošības un savas zemes aizsardzības jautājums. Latviešu karavīrs, ko ar savām dziesmām ceļ gaismā VILKI, ir ne tikai vitāls tautas spēka simbols, tam ir sava būtiska un nepārvērtējama vēsturiska nozīme mūsu dzimtenes likteņgaitās gan agrāk, gan tagad.

Latviešu karavīru dziesmu albumā “Dievs līdž manim izdienēti” vīru kopa VILKI iedziedājusi tautasdziesmas, kuru rindās pieminēti poļi, turki, prūši, dāņi, krievi un francūži. Mūsu izvēlēto kara dainu tēmas saistās ar konkrētiem vēsturiskiem periodiem, kad latviešu karavīrs dienējis dažādās armijās, karojis daudzos karos gan mūsdienu Latvijas teritorijā, gan ārpus tās.

Dziesmas un citas vēsturiskās liecības un materiāli pierāda, ka arī

15.-19. gadsimtā – laika posmā, ko pavadījām zem svešām varām, – latviešiem visdažādākajās izpausmēs bijusi raksturīga patstāvība, nepakļaušanās. Tie pretojušies netaisnībai un cīnījušies par brīvību tam laikam iespējamajos veidos.

Vīru kopas VILKI dalībnieki ir pārliecināti, ka albums “Dievs līdž manim izdienēti” iedrošinās klausītājus būt lepniem par saviem senčiem un viņu atstāto mantojumu, kas izcīnīts, liekot lietā gadu simtos uzkrātu cīņas pieredzi. Albums pavērs jaunas, mazāk zināmas kara folkloras lappuses tradicionālās kultūras izzinātājiem, ļaus vēstures cienītājiem paraudzīties no latviešu karavīra skatpunkta uz kara gaitām gan Latvijas teritorijā, gan ārpus tās.

VILKI ir pateicīgi vēsturniekam Agrim Dzenim, kurš ir sagatavojis vēsturiskos komentārus albumā iekļauto dziesmu sižeti. A. Dzenis pētī kara vēsturi Latvijas teritorijā. Vēsturnieks ir autors vairākām monogrāfijām, kas saistītas ar VILKU albumā iekļauto dziesmu tematiku un ataino attiecīgo vēstures posmu. Vēsturnieks piekrita piedalīties projektā ar lielu interesi, uzsverot, ka tas ir izaicinājums – palūkoties uz latviešu karavīru pieredzi un kara notikumu niansēm caur tautasdziesmu prizmu.

Our homeland has always been at the crossroads of superpowers, and also now when Russian imperialists are carrying out military aggression against Ukraine and threatening the surrounding countries and peoples the issue of security and the defence of our country remains topical. The Latvian soldier whose plight and experience is brought to light by the songs of the group VILKI is not only a vital symbol of the strength of the nation, but also has an important and inestimable historical significance in the fate of our homeland, both in the past and the present day.

On this album of Latvian soldiers' songs titled *Dievs līdz manim izdienēti* (God Help Me Complete My Service), the men's group VILKI sing folk songs that mention Poles, Turks, Prussians, Danes, Russians, and Frenchmen. The themes of the war songs we have selected reflect specific historical periods when Latvian soldiers have served in various armies and fought in many wars both in the area of modern-day Latvia and beyond its borders.

Songs and other historical materials and evidence prove that in many different aspects, even in the 15th to 19th centuries – the period we spent under foreign rule – Latvians were characterised by self-dependence and defiance resisting injustice and fighting for freedom in whatever ways possible at the time.

VILKI are convinced that this album will encourage us to be proud of our ancestors and the legacy they have left us, a legacy that has been won by putting to use the experience of centuries of struggle. The album opens new, lesser-known pages of war folklore for those exploring traditional culture and lets history enthusiasts look at war from the point of view of a Latvian soldier, both in Latvia and beyond its borders.

VILKI are grateful to historian Agris Dzenis, who prepared historical comments for the songs included on this album. He has extensively researched the history of war in the area of present-day Latvia and is the author of several monographs that particularly resonate with the themes touched upon in these songs and examine the corresponding periods in history. With great interest, Dzenis agreed to participate in this project pointing out that it was a positive challenge to look at the experience of Latvian soldiers and the nuances of war and related events through the prism of folk songs.

KAM TIE KUNGI KROGU TAIS'

Mel. Gaujienē, pier. A. Kauliņš

Kam tie kungi krogu tais'
Liela ceļa maliņā?
Zaldātiem(i) atpūsties,
Augstmaņiem(i) alu dzert.
Augstman's alus dzērājiņš,
Spilvenos(i) gulētājs.

Ūdri, ūdri, bebri, bebri,
Dod man savu kažociņ',
Es, ķeizara karavīrs,
Man jāguļ(a) lēģerī.

Zobens, plinte pagalvī,
Mētelītis apsegā;
Skrotes, lodes līdzās lik',
Nu man droša gulēšan'.

Why do the overlords build a tavern on the side of a big road? For soldiers to rest, for overlords to drink beer and sleep on soft pillows. Otters and beavers, give me your furs; as a soldier I must sleep in the camp. I place my sword and rifle under my head and cover myself with my coat. I keep pellets and bullets next to me – now I can sleep safely.

Apzīmējums “ķeizars” tautasdziesmās attiecināts uz Krievijas imperatoru, taču šaujamieročus un mundierus latviešu karavīri lietoja krietni agrāk. 1601. gadā zviedri Vidzemē poļiem atņemtajos apgabalos izdeva rīkojumu iesaukt karadienestā no četriem zemniekiem piekto vīru – labus strēlniekus ar bīšēm un citiem ieročiem.

Pēc Zviedrijas karaļa Kārļa XII pavēles 1701. gadā cīņai pret Krieviju tika izveidoti zviedru Vidzemes seši latviešu bataljoni: Cēsu, Kokneses, Turaidas, Tirzas, Alūksnes un Valmieras. Cēsu bataljonā bija 349 kareivji, apmēram tikpat – citos bataljonos, izņemot Alūksnes bataljonu ar 600 kareivjiem. Turaidas bataljona mundieris bija pelēki linu svārki zviedru gaumē ar dzeltenu oderi un dzeltenu apmali. Tam bija misiņa pogas un dzeltena apkakle, pelēka cepure ar dzeltenu pušķi un dzeltenu oderi, ādas bikses, dzeltenas zeķes, kurpes ar misiņa sprādzēm, sarkans kaklauts, dzeltena josta, melna soma dzeltenā siksnā, pulvera rags siksnā un ādas mugursoma. Bruņojums bija zobens un bise ar krama atslēgu vai muskete ar degli.

Livonijas Turaidas zemessardzes bataljona karavīra uniforma.
A. K. Jumīša un N. Zubkova
rekonstrukcija, N. Zubkova zīmējums
no grāmatas “Zem Kārļa XII karogiem”.

DIEVS LĪDZ' MAN(Ī)M IZDIENĒT(I)

Mel. Pēteris Birznieks, dzim. 1857. g. Ventspils Ventā, pier. E. Melngailis 1924. g.

Dievs līdz' man(ī)m izdienēt(i)

Niknajam(i) ķeizaram(i).

Izdienēt(i), vēl pārnākt(i)

Sava(i) tēvu zemīte(i).

Sava(i) tēvu zemīte(i)

Apraudzīt(i) māmuliņu.

Apraudzīt(i) māmuliņu,

Kas man' grūti audzināja.

Kas man' grūti audzināja,

Uz rokām(i) vien šūpoja.

Šūpo mani, māmuliņa,

Ilgi vairs(i) nešūposi,

Šūpos mani svešu zemi,

Svešaudzēt(i)s kumeliņ(i)s,

Svešaudzēt(i)s kumeliņ(i)s,

Ķeizardoti iemauktiņi.

God help me complete my service to the fierce emperor, to complete it and return home to my father's land. To again see my mother who toiled to raise me and carried me in her arms. Rock me, mother, you will soon rock me no more. I will be rocked by a foreign land and by a horse raised by foreign hands with a bridle provided by the emperor.

1874. gadā Krievijas impērijā tika pieņemts vispārējais karaklausības likums, un līdz ar to izbeidzās rekrūšu ņemšana. Karaklausībai tika pakļauti visu kārtu 20–40 gadus veci vīrieši. Dienests armijā ilga 6 gadus, flotē – 7 gadus. Praktiski dienestā mobilizēja tikai 25–30% jauniesaucamo. Latvijā iesauktie parasti nonāca Maskavas kara apgabala vienībās, daļa arī flotē vai Pēterburgas gvardes pulkos. Kurzemes guberņā laikā no 1874. līdz 1878. gadam ik gadu iesauca aptuveni 5000 personu. Karadienesta salīdzinoši neilga laiks latviešu karavīriem sniedza iespēju atgriezties mājās un vēl sastapt dzīvus savus vecākus.

Dragūnu ierindnieku un apakšvirsnieku forma, 19. gs. beigas–20. gs. sākums.

PUTNIŅŠ DZIEDĀJ' KUPLAJĀ KOKĀ

Margarita Sprung Grobiņā, pier. L. Galeniece 1929. g.

Putniņš dziedāj'

Kuplajā kokā,

Kuplajā kokā

Atskanēj'.

Māsiņas raudāja

Rozīšu dārzā,

Rozītes sēdamas

Dārziņā.

Nu mums brāļiem

Karā jāiet,

Nu mēs še vairs

Nepaies'.

Karavīri bagāti,

Zābaki kājā,

Bēri zirgi stallī,

Uzbarot'.

A little bird sang in a leafy tree; the sisters wept as they planted roses. We must go to war now, brothers, we cannot stay here anymore. Soldiers are wealthy, with boots on their feet and well-fed horses in the stalls.

Ar karavīra bagātību, šķiet, domāta karavīra alga. Algotņu loma Eiropas zemju armijās palielinājās kopš 15. gadsimta, un tiem bija noteicoša loma līdz 17. gadsimta vidum, kad sāka veidot regulārās armijas vienības no dienestā iesauktajiem. Algotnim nebija nozīmes, kas viņu salīga, – uzticības galvenais noteikums bija regulāra algas maksāšana. Par to algotņi paši iegādājās sev ieročus, ekipējumu un zirgus. Atalgojumu veidoja arī karā iegūtais laupījums, taču par to nācās riskēt ar dzīvību un veselību, pakļaut sevi skarbajai armijas disciplīnai.

Algotņu nometne 17. gadsimtā.

Algotņu vervēšana 18. gadsimtā.

17. gadsimtā no Livonijas zemnieku vidus algotņus vervēja zviedri. Īpašas karaspēka komandas ceļoja no apgabala uz apgabalu un krogos, tirgos, pie baznīcām un citās vietās aicināja iestāties armijā. Kurš saņēma rokasnaudu, to nosūtīja uz pulku apmācībai. 1630. gada arklū revīzijā par Ropažu vagara Bundiņa dēlu teikts, ka viņš kalpo zviedru karaspēkā cīņās Vācijā; par Ropažu Bajāru māju saimnieku minēts, ka viņš kalpojis izlūkos. 1643. gadā Vidzemes muižnieki lūdza Zviedrijas valdību, lai vervēšanu aizliedz, taču valdība atbildēja noraidoši. Savukārt 1648. gadā Rīgas rāte žēlojās, ka vervētāji ievilina latviešus zviedru karaspēkā ar viltu un varu.

*Latviešu karavīri Zviedrijas karaļa armijā
Lielā Ziemeļu kara laikā (1700-1721)*

BRĀL'S UZ KARU NOJĀDAM(I)S

Jūle Kursīte Ilūkstes Rubeņos, dzim. 1860. g., pier. E. Melngailis 1926. g.

Brāl's, uz karu nojādam(i)s,
Dēstīj' zaļu ozoliņ',
Lai viņš auga, lai zaļoja,
Lai gaid' mani atejot.

Raud māmiņa, gauži raud(a),
Līgaviņa – vēl gaužāk.
Māmuliņa gauži raud(a)
Par šūpuļa kārumiņ',
Līgaviņa – vēl gaužāk(i)
Par vaiņaga jēmumiņ'.

Brother planted an oak tree as he went off to war – may the tree grow and flourish and await his return. Mother wept sorely, his bride even more sorely. Mother grieved for the son she had raised, the bride for her new husband.

Ozoli tika dēstīti jaunas, iepriekš nezināmas dzīves sākumā. Jauna koka iestādīšana laulības dzīves sākumā nodrošināja saikni starp jaunlaulātajiem, bet, aizējot karā, – saikni starp karavīru un viņa tuviniekiem. Saite bija maģiskas un pārdabiskas dabas, jo karavīra prombūtnes laikā uzzināt to, kā viņam klājas, nebija iespējams. Ja ozoliņš aug un zaļo, karavīram klājas labi, ja ne – tad slikti. Pasakās un tautasdziesmās par prombūtnē esošā likteni iespējams uzzināt arī pēc cirvja vai naža, ko karā gājējs iecirtis ozolā. Ja darbarīks rūsē, – karotājam klājas slikti. Ar šādiem līdzekļiem arī tika mēģināts nodrošināt citādi neiespējamo saziņu un stiprināt vājo cerību uz atgriešanos.

TUMŠ(I)S BIJA, GAIŠS PALIKA

Mel. Auguste Ručiņa, pier. R. Skudra 1964. g.

Tumš(i)s bija, gaišs palika,
Vai uzlēca mēnestiņš?
Tumš(i)s bija, gaišs palika,
Lēca mēnestiņš.

Vai tie mani bāleliņi
Poļu pili dedzināj’?
Vai tie mani bāleliņi
Pili dedzināj’?

Sadedzina poļu pili,
Izjem naudas kalējiņ’,
Sadedzina poļu pili,
Izjem kalējiņ’.

Izjem naudas kalējiņu
Ar visiem āmuriem.
Izjem naudas kalējiņu
Visiem āmuriem.

Ar visiem āmuriem,
Ar tiem rakstu spiežamiem.
Ar visiem āmuriem,
Rakstu spiežamiem.

Kalējiņi, bāleliņi,
Apkal manu kumeliņ’!
Kalējiņi, bāleliņi,
Apkal kumeliņ’!

Apkal manu kumeliņu
Tēraudiņa pakaviem.
Apkal manu kumeliņu
Tēraud’ pakaviem.
Tēraudiņa pakaviem,
Sudrabiņa nagliņām.
Tēraudiņa pakaviem,
Sudrab’ nagliņām.

It was dark, but now it is light; did the moon rise? Or are my brothers burning the Polish castle? They burned the Polish castle and took away the minter with all of his hammers and dies. Dear blacksmiths, my brothers, shoe my horse with steel shoes and silver nails.

Dziesmā pārsteidzoši reāli ir minēti līdz 18. gadsimtam lietotie naudas kalšanas instrumenti – rakstu spiežamie. Tie ir: aversa spiednis – koka bluķī iestiprināts dzelzs stienis ar iekaltu vienas monētas puses attēlu – un reversa spiednis – dzelzs stienis ar iekaltu otras monētas puses attēlu. Uzliekot reversa spiedi uz dārgmetāla plāksnes, kas novietota uz aversa spiedņa, un spēcīgi uzsitot pa to ar āmuru, tika izkalta monēta. Poļu pils, kurā kala naudu, ar lielu ticamību varēja būt Polijas–Lietuvas valsts pakļautībā esošās Kurzemes–Zemgales hercogistes galvaspilsēta Jelgava. Zviedru karaspēks, kura sastāvā varēja būt Vidzemes un Rīgas latviešu algotņi vai iesauktie, 17. gadsimtā ieņēma un izpostīja Jelgavu vairākas reizes – 1621., 1625. un 1658. gadā.

Jelgavas pils un pilsēta 17. gadsimta 1. pusē.

Naudas kaltnuve 16. gadsimtā.

SAULĪT', ZEMĪT', BIJ' KARĀ

Līze Pinka, dzim. Graubiņa 1868. g., dziesmu iemācījusies no krustpiliešiem Skaidiņiem, pier. J. Graubiņš ap 1915. g.

Saulīt', zemīt', bij' karā(i),
Redzēj' manu bāleliņu,
Drusku vien(i) pamanīju
Uz tām prūšu robežām(i).

Uz tām prūšu robežām(i),
Pašā kara vidiņā(i),
Pašā kara vidiņā(i),
Karodziņa nesējiņ(i)s.

Tur aseņu upe tek(a),
Sārtiem krauti zobentiņi,
Sārtiem krauti zobentiņi,
Kaudzēm mestas cepurītes.

Dear sun, you were in the land where the war took place – did you see my brother? Only a glimpse of him, on the Prussian border, carrying the flag in the midst of battle. There a river of blood flowed past heaps of swords and helmets.

Visticamāk šajā dziesmā saglabājušās atmiņas par reālu karagājieni uz prūšu zemi. 1410. gada ziemā Livonijas landmaršals Hermanis no Vitšenkas ar lielu karaspēku devās palīgā Vācu ordenim cīņās pret poļiem Prūsijā. Pie Golubas pils livoniešus sakāva poļi, daudzus sagūstot. Kā rakstīja hronists Jans Dlugošs, karalis Vladislavs līcis ieslodzīt cietumā visus ordeņbrāļus un kuršus, kas – no poļu viedokļa – tika uzskatīti par neuzticamiem cilvēkiem. Pārējie karagūstekņi palaisti brīvībā pēc tam, kad viņi bija devuši zvērestu ierasties noteiktā laikā un vietā karaļa rīcībā. Karognesējs bija uzbrukuma virziena rādītājs jātnieku nodaļām, – kaujā visiem nodaļas karotājiem vajadzēja sekot savam karogam.

Grīnvaldes kauja

Kuršu karavīri
Livonijas karapulka karagājienā Prūsijā (1410)

MOTE SOKA ŠYUPODAMA

Ludzas Zvirgzdenē, pier. T. Puisāns 1938. g.

Mote soka šyupodama:

- Še guļ karaveirsi;
- Kaid es, māmeņ, karaveirsi,
- Šyupelī gulādams.

Kungs maņ auga sērmu zyrgu,
Ar sodlim sadlōtu.

Kaļvs maņ kola dzelža blisi,
Zūbyn' osynōja.

Blise sprōga, lūde skrēja,
Poroks aizasvyla.

Lyka mani klōneišūs(i),
Vad uz lazaretu.

Treis jumprovas, treiz dokteri
Stov pī munas gultas,

Lyudzu rokstat grōmoteņu
Tāvam ar māmeņu.
Lai atīt, lai atbrauc
Uz kopim palaistu.

*Here lies a soldier, says the mother as she rocks the cradle.
How can I be a soldier if I'm still in the cradle? The overlord
raised and saddled a grey horse for me. The blacksmith
made me a rifle and sharpened my sword. A rifle fired,
a bullet shot out, I was taken to the field hospital. Three
nurses and three doctors stood at my bedside and asked
me to write to my father and mother – they must come to
take me to the cemetery.*

Dziesmā minēta vēsturiska reālija – lazarete, ievainoto un slimo karavīru aprūpes punkts. Eiropas zemju armijās lazaretēs izplatījās 17.–18. gadsimtā. Bez profesionālas medicīniskās aprūpes zaudējumi armijās bija milzīgi, un līdz lazarešu ieviešanai daudzi karavīri karagājienā ņēma līdzi sievu, lai vismaz kāds parūpētos par viņu ievainojuma vai slimības gadījumā.

Krievijas armijas medicīniskā dienesta personāls 1896. gadā – sanitārs, kara ārsti, mūķene – kopēja.

Krievijas impērijas armijā jēdzieni “lazarete” un “hospitālis” tika nodalīti 19. gadsimtā. Lazaretēs atradās karaspēka daļās, un tajās ievainotie tika nogādāti tieši no kaujas lauka, kur viņiem tika sniegta sākotnējā medicīniskā palīdzība. Tālākai ārstēšanai kareivji tika transportēti uz hospitāli, taču lazarete daudziem kļuva par pēdējo atrašanās vietu dzīvē. Dziesmā samērā precīzi minēts arī lazarešu personāls – kara ārsti (dokteri) un žēlsirdīgās māšas (jumprovas). Nāvīgi

Ievainoto karavīru transportēšana uz Krievijas kara hospitāli Pirmā pasaules kara laikā.

ievainotam karavīram atlika cerēt, ka militārās iestādes viņa tuviniekiem paziņos par nāvi un apbedīšanas vietu. Nav īsti skaidra vārda “klō-neiši” nozīme. Iespējams, ka ar to domātas nestuves, kurās sanitāri ievainotos nogādāja no kaujas lauka lazaretē. Dziesmā aprakstītā situācija atbilst gan krievu–turku, gan Pirmajam pasaules karam un citām cīņām, kurās piedalījās no Baltijas guberņām un Vitebskas guberņas iesauktie kareivji.

8

ES, KARIŅĀ AIZIEDAMS

Mel. Līze Prūse Aizputes Cīravā, pier. A. Salaks 1930. g.

Es, kariņā aiziedams,
Atstāj' visas labas dien's,
Atstāj' alu brūvējam,
Brandavīnu dedzinām.

Atstāj' māsiņ' šūpulī,
Triju dienu meitenīt'.
Pārjāj brālīt's no kariņa,
Atrod māsu audējiņ'.
Tādu auda audekliņu
Kā ezera ledutiņ'.

Es māmiņai pavaicāju,
Kas tā tāda audējiņ',
Kas auž tādu audekliņu
Kā ezera ledutiņ'.

Domā, brāli, cerē, brāli,
Ko pameti aiziedams,
Tā ir tava mazā māsa,
Kas palika šūpulī.
Sveika, māsa, dod rociņu,
Tāda liela uzaugus'.

As I head off to war, I leave my good life behind; the beer has not finished brewing, the spirits are still being distilled. I leave my baby sister in the cradle, and when I return from war I find a young woman who weaves fabric like the ice on a lake. I ask my mother who is the young weaver. Think about what you left behind, she says. That is the sister you left in the cradle.

Aušana ir viens no amatiem, kura apgūšanai nepieciešams visilgākais laiks. Vajadzēja 7-8 gadus, līdz māsiņa kļūtu pietiekami liela, lai sāktu mācīties aust, un tikpat daudzi gadi, lai viņa iemācītos noaust labu audumu. Kopā tātad kādi 14-16 gadi. Tikpat ilgi 16.-18. gadsimtā bija kari, un, dienestā paņemtais vai aizgājušais brālis šo laiku pavadīja šķirti no tuviniekiem svešumā, briesmās un grūtībās. Tā Livonijas karš ilga no 1558. līdz 1583. gadam, poļu-zviedru karš – no 1600. līdz 1629. gadam, Lielais Ziemeļu karš – no 1700. līdz 1721. gadam. Brāļa prombūtne karā varēja būt arī ilgstošāka nekā māsas izaugšana par audēju, un prombūtnes laiku īsināt palīdzēja arī karavīru dziesmas.

Aušana ar stellēm. No Alesandro Paganino grāmatas "Il Burato" (Venēcija, 1527.)

Salaspils kauja 1605. gadā. Petera Snaiera glezna, 1630. g.

Latviešu karavīri
Krievijas impērijas armijā 1812. gada karā

KUPLA LIEPA, ZAĻA ZĀLE

Dārte Dambrovska Tukuma Blīdenē, pier. L. Galeniece 1929. g.

Kupla liepa, zaļa zāle,

Garām jāja karavīri.

Neviens vārdu nesacīja,

Viens tik vārdu pasacīja:

Vai, meitiņas, jums nav bailes

No tik pulka karavīru?

Tie nebija karavīri,

Tie bij visi lozes puīši.

Kur, brālīši, jūs jājat(i)?

– Jājam kara dienestā(i).

A leafy linden tree, green grass, soldiers passing by. None uttered a word, except one, who asked: dear girls, are you not afraid of so many soldiers? But these are not soldiers; these are merely conscripts. Where are you headed, dear brothers? We must serve in the war.

No 1793. gada Vidzemē, no 1794. gada Latgalē un no 1797. gada Kurzemē zemniekus sāka iesaukt armijā. Sākotnēji dienests ilga 25 gadus, bet 1834. gadā tā ilgumu samazināja līdz 20 gadiem, no kuriem 15 gadi bija jāpavada aktīvajā dienestā. Rekrūtim vajadzēja būt vismaz 160 cm garam, dienestā neņēma slimos, kroplos un tos, kam bija dažādas nepilnības. Bija daudzas iedzīvotāju kategorijas, kas dienestam netika pakļautas, – saimnieki, ģimenes apgādnieki (vienīgie dēli vai pēdējie dienestā nepaņemtie dēli), skolotāji, baznīcas kalpotāji, muižas ļaudis.

Personu skaitu, kam bija jādodas dienēt, noteica aktuālā situācija. 1797. gadā no 500 “revīzijas dvēselēm”, t. i., vīriešiem, bija jādod divi rekrūši, 1798. gadā – viens; 1800. un 1801. gadā rekrūšus neņēma vispār, bet, sākoties Napoleona kariem, norma bija 4–5 rekrūši, 1812. gadā – 10, 1813. gadā – pat 12 rekrūši no 500 “dvēselēm”.

Par vajadzīgā rekrūšu skaita nodrošināšanu bija atbildīga muiža. Notika rekrūšu ķeršana. Zemnieki bēguļoja vai sevi sakropļoja, bet varas iestādes izvairīšanos no dienesta un bēgļu slēpšanu mēģināja apkarot ar dažādiem sodiem.

Grenadieru pulka ierindnieks, 1809. gads.

Grenadieru pulka apakšvirsnieks un virsnieks, 1815. gads.

Praktizēja arī nevēlamu pagasta locekļu nodošanu rekrūšos. Daļa pildīja dienestu Latvijā, taču vairākumu nosūtīja uz citām impērijas vietām, piemēram, 1799. gadā uz Astrahaņu un Kaukāzu.

1829. gadā Baltijas ģenerālgubernators Filips Pauluči noteica, ka Vidzemes un Kurzemes guberņā agrākās rekrūšu ķeršanas vietā ieviešama lozēšana. Tika sastādīti 17–35 gadus vecu vīriešu saraksti, sadalot personas trīs grupās. 1. un 2. grupas personas vilka lozes, taču daļu no tiem, kas bija izvilkuši pilno lozi (t. i., pirmos numurus), rekrutēšanas komisija izbrāķēja un rekrūšos iesauca nākamo numuru izlozētājus. 3. grupā ietilpa slimie un kroplie. 1826.–1850. gadā Krievijas armijā no Vidzemes kopā iesauca 32 976 un no Kurzemes – 22 353 vīriešus.

10

STALTI JĀJA KAĶAVĪRI

Līna Kuģe Aucē, pier. 18. zinātn. eksped. 1964. g.

Stalti jāja kaķavīri,
Visi spožos mundieros,
Bēri zirgi, resni kakli,
Izpušķoti jājējiņ'.
Tie zirgi zviedz, tie zobeni skan,
Tie jāšus jāj uz kaķošan'.

Kāzas, kāzas ķeizara pilī
Kāzas ķeizara princesei.
Princesei no dāņu zemes,
Ko pār jūru pāri ved.
Baltas bija jūras putas
Vēl baltāka princese.

The soldiers ride proudly, all in fine uniforms. Their horses have thick necks, and the riders themselves are decorated. The horses neigh, the swords clank; they are riding off to war. A wedding in the emperor's castle – it is of the princess from Denmark, who arrived from across the sea. The sea foam is white and pure, the princess is purer still.

Marija Fjodorovna. H. Angeli glezna, 1874. gads.

Prinča Aleksandra un Dagmāras (Marijas) kāzas
Ziemas pilī.

Jaunlaulāto svinīga pavadīšana uz Aničkovas pili.

19. gadsimtā daudzi Krievijas dienestā iesauktie latvieši nonāca gvardes vienībās Pēterburgā, kas nozīmēja iespēju ne reizi vien skatīt ķeizara ģimenes piederīgos un viņu svinības. Šī dziesma ir saglabājusi atmiņas par konkrētu vēsturisku notikumu. “Dāņu zemes princese” nevar būt neviena cita kā Dānijas karaļa Kristiāna IX meita Marija Sofija Frederike Dagmāra (1847–1928), kas sākumā bija cara Aleksandra II dēla Nikolaja līgava. Pēc līgavaiņa nāves 1865. gadā viņu iemīlēja un bildināja nelielā brālis Aleksandrs. 1866. gada 12. oktobrī Ziemas pilī Pēterburgā Dagmāra pieņēma pareizticību un Marijas vārdu, un jau 28. oktobrī turpat notika laulāšanas ceremonija. Pēc tās jaunais pāris svinīgi devās uz viņiem piešķirto Aničkovas pili. 1883. gadā laulātie tika kronēti par Krievijas priekšpēdējo imperatoru pāri – caru Aleksandru III un carieni Mariju Fjodorovnu. Marijas Fjodorovnas dzīvespriecīgais raksturs nodrošināja viņas popularitāti tautā.

11

ES, KARĀ(I) AIZĪDAMIS

Mel. Paulina Setkovska Rubņos, dzim. 1872. g., pier. E. Melngailis 1931. g.

Es, karā(i) aizīdam(i)s,
Stodu zaļu ūzūliņ'.
Jō tys augš(i), jō zaļōsi,
Gaidat mani pōrnōkūt',
Jō naaugš(i), nazaļōsi,
Nagaideit(i) pōrnōkūt'.

Kur palyka jōjējiņš,
Tur palyka jōjējiņš,
Kur guļ daudz(i) dvēselīšu.

Pēc trejīm(i) vosarōm(i)
Atsyuteišu kumeliņ',
Nū kumeļa pavaicojit,

As I go off to war, I plant a green oak. If it grows and flourishes, I shall return; if it does not grow or flourish, do not wait for me to return. After three summers, I will send my horse to you. Ask the horse where its rider is. Its rider lies where so many other souls now rest.

Netieša ziņa par karavīra likteni ir iestādītā ozola zaļošana, taču tieša, lai arī ne visai iespējama, vēsts par karavīra bojāeju, ir viņa zirga pārnākšana mājās. Zirga pārnākšana līdzinās nepārprotamai vēstij no mirušo valstības aiz asiņu upes un kaulu tilta.

TĒVS MAN CIRTA ŠŪP'ĻA LĪKSTI

Mel. Anete Fogle Pampāļos, dzim. ap 1906. g., pier. M. Meijere 1929. g.

Tēvs man cirta šūp'ļa līksti

Ar tērauda zobentiņ',

Dēls izauga karavīr(i)s,

Zobentiņa nesējiņš.

Es karā(i) aiziedam(i)s,

Laipā liku zobentiņ',

Lai neteica tautu meita,

Greizu ceļu staigājot.

No tālienes jau pazina

Sav' bāliņu karavīr',

Stalta gaita, viegli soļi,

Kaldināta cepurīt'.

Vēl šo pašu svētu rītu,

Šķirsies, māte, tavs dēliņš,

Neprasīs vairs balta krekla,

Nedos melno izmazgāt.

Zobens, Rietumeiropa, 15. gs.

My father used a sword to chop the pole for my cradle; I grew up a soldier, carrying a sword myself. As a sign of honesty, I lay my sword straight as I head off to war. They will recognise me from afar: dignified, light of step, with a proper soldier's hat. Oh mother, your son will leave this morning; he will never again ask for a white shirt nor give you a black/dirty one to wash.

Dziesmā minētie zobens un bruņucepure, ar ko var lepoties, liecina, ka dziesma glabā atmiņas par laiku līdz šaujamieroču ieviešanai bruņojumā. 16. gadsimta Livonijā karavīri bija ne tikai lēņavīri, bet arī īpaša zemnieku grupa, kurus apgādāja citi zemnieki. Piebalgas 1564. gada vaku grāmata vēsta, ka vakas jeb pagasti bija vietējo karavīru apgādes vienība. Katrā vakā bija vairāki karakalpi, kuru bruņojuma un ekipējuma iegādi nodrošināja saimnieku kopa – parobs. Tā Virdenes vakā karakalpi bija Brenčis Murdēns ar 30 saimniekiem parobā un Pēteris Cimdēns ar 27 saimniekiem parobā, Rudavas vakā – Kaups Buinēns ar 14 saimniekiem parobā, Pēteris Leišviets ar 9 saimniekiem parobā, Bērtulis Stanga ar 25 saimniekiem parobā un Tenis Gropiņš ar 23 saimniekiem parobā. Karakalpi bija vietējo vaku saimnieki, kas karadienesta dēļ tika atbrīvoti no klaušām un nodevām.

Bruņucepure – salete, 16. gs., atrasta Cēsu pilsdrupās.

BOĻEŅŠ GOJA KARA KAUTI

Viļānos, pier. S. Uļanovska. Lotysze Infant Polskich II, Kraków, 1982, 162. lpp.

Boliņš goja kara kaut(i)
 Napuškotu cepureit', Napuškot' cepureit'.
 Lēc, māseņ, rūžu dorzā,
 Puškoj broļam cepureit'.
 Dzīdodama appuškoja,
 Raudōdama pavadēj'.

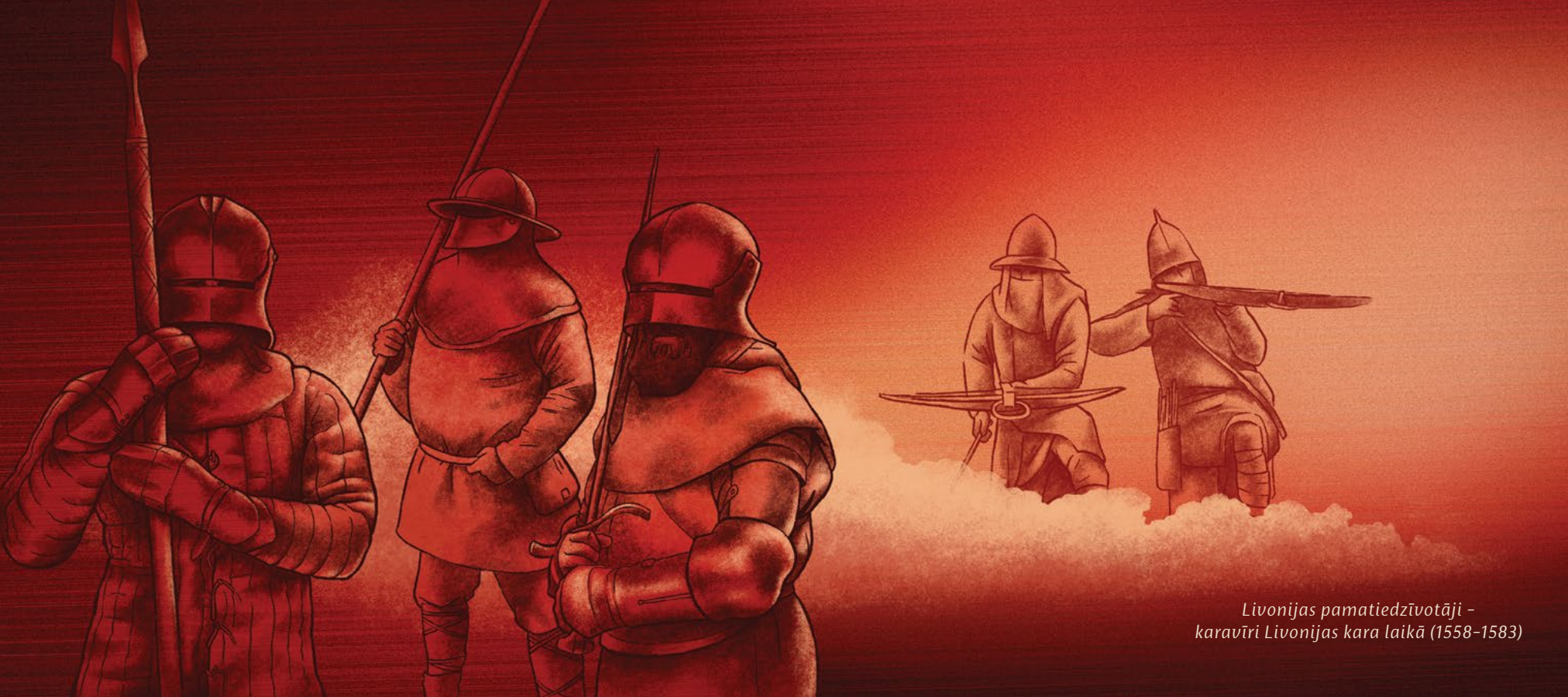
Dzīd, mōseņ(a), raud mōseņ(a),
 Tu maņ vaira naredzeis.
 Atsyuteišu kumeliņu
 Ar lādōm apklōtu.

Pavaicōs iz kumēleņu,
 Kur palyka jōjējeņč?
 Tī palyka jōjējeņč,
 Kur kreit veiry kai ūzuly,
 Kur nu kaulu tyltu greida,
 Skaļdzē mastas cepureites,

Zōrdus krauti zūbyneni,
 Ašnim plyuda Daugaveņ'.

Vējeņš motus purynoj,
 Saule kaulus balynoj.
 Kur dvēseles pulkim īt,
 Iz Dīveņu žālōtūs.
 Pījem, Dīveņ, tōs dvēseles,
 Kara kautus boriņus.

Brother is going off to kill in war without a decorated hat. Go in the rose garden, sister, and decorate his hat. Sing as you decorate it, weep as you bid farewell. Sing and weep, sister, you will not see me again. I'll send back my horse, and you will ask him where his rider is. His rider lies where men fall like oaks, where bridges are made of bones, where hats and swords are thrown in heaps, where the river flows with blood. The wind blows the hair and the sun bleaches the bones of the legions of souls asking God for mercy. Dear God, accept the souls of those killed in war.

*Livonijas pamatiedzīvotāji –
karavīri Livonijas kara laikā (1558–1583)*

MEITIŅAS DZIEDĀJA

Katrīna Kramene Nīcā, pier. A. Salaks 1931. g.

Meitiņas dziedāja,
Puķītes raudamas,
Puķītes raudamas
Dārziņā(i).

Karavīri vaicāja,
Garām(i) iedami:
– Kālabad lustīgas
Kurzemes meitas?

Kurzemes meitiņām
Pastalas kājiņās,
Karavīriem zābaki,
Smalkmundierītis.

Sitat(a) bungas(i),
Pūš' stabulītes,
Lai dzeram lustīgi
Karavīra kāzas.

The girls sing as they pick flowers in the garden. The soldiers passing by ask why they are so happy. The girls of Kurzeme wear leather slippers, and their soldiers wear fine uniforms. Strike up the music and let's celebrate the soldier's wedding!

Kurzemes–Zemgales hercogistē, pastiprinoties zviedru iebrukuma draudiem, nevācu algotņu vienības bija nozīmīgs papildinājumsniecīgajai hercogistes armijai. 1655. gadā Jelgavas pils garnizonā no savervētajiem karavīriem tika sakomplektēta viena vācu un trīs nevācu rotas, kopā 400 vīru. Tajā pašā gadā Kuldīgas muižas pārvaldniekam bija uzdots izraudzīties 40 pirtniekus un brīvzemniekus, jauniešus no Lutriņiem un Skrundas, kā arī Kuldīgas namnieku kalpotājus, lai viņus apmācītu karadienestam. Hercogistē bija gan apmācīti, gan neapmācīti rezervisti – pilsētnieki, laukos dzīvojošie vācieši, brīvzemnieki un dzimtļaudis. 1656. gadā Kurzemes landtāgs izsludināja vispārējo karaklausību: katram muižniekam un pilsētniekam 18–60 gadu vecumā pēc hercoga aicinājuma bija jādodas karā,

Princis Aleksandrs Ketlers (1659–1686).

bet muižniekiem vajadzēja apmācīt un turēt gatavībā 10 kājniekus no katra jāt-
nieku dienesta arkla. 1660. gadā pārsvarā no Kurzemes zemniekiem izveidotais
dragūnu pulks Johana Lībeka vadībā veiksmīgi cīnījās pret Kurzemē iebrukuša-
jiem zviedriem.

Prinča Aleksandra ievainošana kaujās pie
Budapeštas.

Vēlāk no hercogistes karavīriem tika
komplektēts Kurzemes kājnieku pulks, kas
Brandenburgas-Prūsijas armijas sastāvā
piedalījās cīņās pret turkiem Lielajā turku
karā (1683–1699). Pulka komandieris –
Kurzemes princis Aleksandrs – 1686. gadā
tika nāvīgi ievainots Budapeštas aplen-
kuma laikā.

15

KAS KAITĒJA ĶEIZARA VĪRAM

Jūle Grīnberga Kuldīgā, dzim. 1855. g., pier. E. Melngailis 1930. g.

**Kas kaitēja ķeizara vīram,
Lustīgam(i) nedzīvot?
Ķeizars deva drānu, maizi,
Liek stāvēt(i) gatavam.
Liek stāvēt(i) gatavam(i),
Ar francūzi kapāties.**

*Why should I, a soldier of the emperor, not be happy? The emperor gives me clothes and bread
and makes me stand at the ready to fight the Frenchman.*

Palielinoties kara draudiem ar Napoleonu I, 1807. gadā tika izdots manifests
par zemessardzes jeb milicijas bataljonu formēšanu. Bija paredzēts tajos iesaukt
noteiktu skaitu zemnieku, bet ieročus un ekipējumu jānodrošina muižniekiem.
Tajā pašā gadā gan muižnieku pretestības, gan zemnieku nemieru dēļ beidzās mi-
licijas formēšana Kurzemes guberņā. Zemnieki neizrādīja entuziasmu, bet dezer-
tēja vai uzbruka muižniekiem, uzskatot, ka viņi kā karavīri nav pakļauti kungiem.

1812. gadā Vidzemes muižnieks Fīdrihs fon Zīverss bija iecerējis apbruņot ik
divdesmit piekto zemnieku, taču muižnieku landtāgs nolēma, ka jāapbruņo ik
simtais vīrs – pavisam 2261 vīrs un ap 500 zirgu. Valdība šo skaitu palielināja.

Kauja pie Iecavas 1812. gada 19. jūlijā.

Krievu armijas kājnieki un kavalēristi 1812. gadā.

Zemessargu pulcēšanās vietā ieradās 2103 veci un slimi, trūcīgi apgērbti vīri ar aptuveni tūkstoti vecu un nederīgu zirgu. Latviešu zemessargus nosūtīja uz Valmieru un Rīgu cietokšņu labošanas darbos, daļu – uz fronti, taču zemo kaujasspēju dēļ lielākā daļa nonāca gūstā vai pārgāja ienaidnieka pusē. No 800 labākajiem zemessargiem noformēja kazaku pulku, taču īstenībā izrādījās, ka veseli ir tikai 188 vīri. 1813. gada februārī šo pulku demobilizēja.

16

SNIEG SNIEDZIŅ(I)S, PUTINĀJA

Mantota no karavīru dziesmu ansambļa "Liepavots".

Snieg sniedziņ(i)s, putināja, aijā putināja,
Laukā man(i)s kumeliņ(i)s, aijā kumeliņš.
Griezies, man(i)s kumeliņ(i)s
Jel vītola ēniņā(i).

Pārskrien man(is) kumeliņ(i)s,
Sniega pītes mētādam(i)s.
Ņem, māsiņa, baltu sagšu,
Apsedz manu kumeliņu.
Kumeliņa galvu glaudu
Ar abām(i) rociņām(i),
Tas iznesa augumiņu
Caur deviņi zobentiņi.

*The snow falls, my horse is out on the field. He turns and kicks up the snow as he gallops home.
Dear sister, cover my horse with a white blanket. I stroke his head tenderly with both hands;
he carried me through nine swords.*

UZ KARIŅU AIZIEDAMS(I)

Kristīna Jansone Līgatnē, dzim. 1872. g., mel. dzirdējusi Lielstraupē ap 1888. g., pier. V. Stelbergs 1940. g.

Uz kariņu aiziedams(i),
Bērziņam(i) galu lauz',
Tradiridi bam, tradiridi bam,
Bērziņam(i) galu lauz'.

Diviem krogiem garām gāju,
Trešā gāju alu dzert,
Divas glāzes alu dzēru,
Trešo sūru brendavīn'.

Ienāk smuka krogus meita,
Tā būs mana līgaviņ'.
Neraud', mana līgaviņa,
Es jau drīzi pārnācīš'.
Ja es pats(i) nepārnākšu,
Pārnāks man(i)s kumeliņš.

Algotņu vervēšana krogā Prūsijā 18. gs. F. Hidemaņa gravūra.

As I leave for the war, I break off the tip of the birch tree. I pass two taverns and enter the third one. I drink two glasses of beer and a third glass of spirits. I take a pretty tavern girl as my bride. Do not worry, dear bride, I will return soon. And if I do not return, my horse will return.

Līdz pat 20. gadsimtam krogi bija vietas, kur atpūtās un pa nakti apmetās ceļotāji ar zirgiem un pajūgiem, tostarp arī karavīri. Tur parasti notika kara algotņu vervēšana un dienesta līgumu slēgšana. Krogi un ceļi viduslaikos un jaunajos laikos bija nozīmīga svešinieku sastapšanās un kontaktēšanās vieta, un bieži vien šī tikšanās bija īslaicīga, – kā karavīra iepazīšanās ar krogus meitu. Tāpēc karavīra solījums viņu ņemt par līgavu vērtējams kā joks. Visticamāk, nedz karavīrs, nedz krogus meita neticēja savai vai kumeliņa pārnākšanai, taču brašā dziesma palīdzēja pārvarēt karā aiziešanas sūrumu.

Olaines krogs 1792. gadā. J. K. Broces zīmējums.

Latviešu karavīri
Krievijas impērijas armijā
krievu-turku karā (1877-1878)

ZVIEDZ, ZVIEDZ

Augusts Lācis Jūrkalnē, pier. Vilis Bendorfs 1970. g.

Zviedz(i), zviedz, zviedz, zviedz, tu, sirmais zirdziņ',

Zviedz, uz lauka stāvēdams.

Raud(i), raud, raud, raud, tu, jaunais puisīt,

Raud', iekš kara dienēdams.

Kas pados manam tēvam ziņu,

Lai mani no kaŗ' izpērk?

Tēvs(i) pārdev(a) visus savus zirgus,

Man no kaŗa neizpērk'.

Kas pados manai mātei ziņu,

Lai mani no kaŗ' izpērk?

Māte pārdev(a) visas savas govis,

Man no kaŗa neizpērk'.

Kas pados manai brūtei ziņu,

Lai mani no kaŗ' izpērk?

Brūte pārdev'(a) visu savu pūru,

Tā mani no kaŗ' izpērk.

Neigh, neigh, grey horse, neigh out on the field. Weep, weep, young man, while serving in the war. Who will send word to my father to buy me out of military service? He sold all his horses but did not buy me out of service. Who will send word to my mother? She sold all her cows but did not buy me out of service. Who will send word to my bride? She sold her entire dowry and bought me out of military service.

Kopš 1801. gada simt verstu joslā no robežas rekrūši no dienesta varēja atpirkties ar naudu, ko maksāja vai nu piederīgie, vai muiža. Sudraba naudā par vienu rekrūti 1801.–1809. g. bija jāmaksā 360 rubļi, bet 1810.–1868. g. — 500 rubļi. Tā kā šādu summu vienam samaksāt nebija iespējams, pagasta iedzīvotāji rekrūšu izpirkšanai savāca līdzekļus un izveidoja tā dēvētās rekrūšu lādes – pirmās latviešu kooperatīvās sabiedrības. Pirmo rekrūšu lādi 1805. gadā nodibināja Lindes un Birzgales muižās. No rekrūšiem izpirktie apsolījās viņiem izdoto summu atstrādāt peļņas darbos ārpus pagasta. Lai nopelnītu 360 sudraba rubļus, ik gadus atmaksājot 27,50 rubļus, izpirktajam bija jāstrādā 13 gadus. Kaut arī skaitījās, ka rekrūšu lādi dibina viss pagasts, īstenībā naudu šajā rekrūšu izpirkšanas fondā galvenokārt deva saimnieki. Izpirktajiem rekrūšiem bija

Krievijas sudraba rublis, 1780. gads.

Krievijas sudraba rublis, 1859. gads.

jānodod rakstisks solījums, kas tika apstiprināts ar zvērestu un parakstu, apsolut noteiktos termiņos nomaksāt naudu, pildīt rekrūšu lādes noteiktos darbus un ātrāk neprecēties, iekāms tiks nomaksāts viss parāds. Solījuma nepildīšanas gadījumā vainīgais nekavējoties tika nodots zaldātos.

19

AK, RĪGA, MANA BALTĀ RĪGA

Pier. Andrejs Krūmiņš Ziemupē 1961. g.

Ak, Rīga, mana baltā Rīga,
Atstāj' man' bez tēv' un māt's.
Kad Jelgavā mēs gulējām,
Un Rīgā agri cēlāmies,
Tad Bauska prātā iešāvās,
Kur mēs priekš gadiem dzīvojām,
Kur mēs priekš gadiem dzīvojām,
Ar jaunām skuķēm spēlējām.

Ak, brāļi, redz', kur ķeizars jā,
Lai uzvelk baltos karogus!

Lai uzvelk baltos karogus,
Lai ik uz vārdiņa plintes sprāgst,
Lai ik uz vārdiņa plintes sprāgst,
Lai visi turkiem bārdas svilst.
Ja mēs tos turkus nošausim,
Kur viņu kauļņus glabāsim?

– Tur Laika birzes galiņā,

Un liela ceļa maliņā.

Kas garām jā, lai uzskatās:

Še guļ tie turku varoņi.

Oh Riga, my white Riga, you left me without a father or mother. When we were in Jelgava and Riga, we reminisced fondly about Bauska, where we lived years ago and flirted with the young girls. Oh brothers, see the emperor ride by, raise the white flags! May the rifles fire at his command, may the beards of the Turks be singed! If we shoot the Turks, where shall we bury the bones? At the far end of the grove, by the side of a big road. Whoever rides by will see that here lie the Turkish heroes.

Krievu-turku kara (1877–1878) laikā Maskavas kara apgabala divīzijas, tajā skaitā tur dienšos latviešus (Vidzemē un Kurzemē tika iesaukti arī rezervisti), 1877. gadā nosūtīja uz Rumāniju, kur bija izveidota Donavas armija. Pakāpeniski līdz novembra beigām to sakoncentrēja Bulgārijā pie Pļevnas. Augusta beigās tur ieradās arī Polijā dislocētie gvardes pulki, kuru sastāvā bija daudz latviešu. No 1877. gada 8. (20.) jūlija Krievijas karaspēks vairākas reizes uzbruka Pļevnas cietoksni. Pirmajā uzbrukumā īpaši smagus zaudējumus cieta 117. Jaroslavļas kājnieku pulks, kurā dienēja arī no Kurzemes guberņas (galvenokārt no Dobeles un Tukuma apriņķa) iesauktie latvieši, – no viņiem krita vismaz 18. Lieli zaudējumi – kopumā vairāk nekā 7000 vīru – Krievijas armijai bija arī otrajā uzbrukumā 18. (30.) jūlijā, taču latviešu zaudējumi šoreiz bija mazāki. Trešajā – lielākajā

Kauja pie Pļevnas 1877. gada 24. augustā. N. Dmitrijeva zīmējums, 1883. gads.

Pēdējā kauja pie Pļevnas 1877. gada 28. novembrī. N. Dmitrijeva zīmējums, 1883. gads.

uzbrukumā 30. augustā (11. septembrī) krita vismaz 39 latvieši (36 kurzemnieki, 3 vidzemnieki). 1877. gada oktobrī uz hospitāli Rīgā atveda 204 ievainotos, to skaitā bija vismaz 11 kurzemnieki, 2 vidzemnieki un 1 latgalietis. 28. novembrī Pļevnas turku garnizons padevās, un Krievijas karaspēks ieņēma visu Bulgāriju, kā arī Konstantinopoli. Aprēķināts, ka dažādās Donavas armijas vienībās varēja būt līdz 3000 Latvijas iedzīvotāju, no tiem vismaz 100 krita, bet vismaz tūkstoš karavīru tika ievainoti vai ieguva neārstējamas slimības.

TUMŠIS BIJA, GAIŠIS TAPA

Mel. Margrieta Spuntele Nīcā, pier. A. Salaks 1931. g.

Tumš(i)s bija, gaiš(i)s tapa,
Vai uzlēca mēnestiņ(i)s,
Eijā, eijaijā, Vai uzlēca mēnestiņš?
Vai tie mani jaunbrālīši,
Krievu pilis dedzināja,
Krievu pilis dedzināja,
Krievu naudas gribēdami?
Tie negrib(a) krievu naudas,
Tie grib savu tēvu zemi.
Tie grib savu tēvu zemi,
Tēvu līstus līdumiņus.

Es jums saku, sveši ļaudis,
Šai zemē(i) nenāciet(i).
Dzied man zelta lakstīgala
Zobentiņa galiņā(i).

It was dark, but now it is light; did the moon rise? Or are my brothers burning Russian castles, hoping to get Russian money? They do not want Russian money; they want their fatherland. I tell you, foreigners, do not come into this land; a golden nightingale sings at the tip of my sword.

Livoniešu karagājieni uz krievu zemēm sākās 14. gadsimtā, un tajos pastāvīgi piedalījās arī Livonijas vietējie iedzīvotāji. Tā 1375. gadā Rēzeknes fogta sarīkotajā karagājienā uz Pleskavu piedalījās 400 “šejieniešu un jaun-kristīto”. Karagājiens ilga nedēļu, un karotāji atgriezās ar daudziem gūstekņiem un zirgiem.

Cīņas kļuva intensīvākas pēc Pleskavas un Novgorodas kņazistu iekļaušanas Maskavas lielkņazistē, kas centās ne tikai laupīt, bet arī iekarot jaunas teritorijas. Kopš 1501. gada livoniešus vadīja mestrs Volters no Pletenbergas. Livoniešu karaspēkā cīnījās gan vietējie lēņavīri, gan iesauktie zemnieki. Pēc neveiksmīga iebrukuma krievu zemēs un postoša krievu un tatāru atbildes iebrukuma mestrs 1502. gadā noorganizēja jaunu karagājieni. Livonieši nopostīja Pleskavas priekšpilsētas, bet cietoksni ieņemt nespēja un griezās atpakaļ. 1502. gada

Rietumeiropas algotņi, 16. gs. sākums.

Smagi bruņoti krievu jātnieki 15.–17. gs.

13. septembrī mestrs pie Smoļinas ezera izlika slazdus krievu spēkiem, kas devās Pleskavai palīgā no Novgorodas, un sakāva ievērojami lielāko krievu karaspēku. Pēc šīs uzvaras par kaujās izrādīto drošsirdību lēņi tika piešķirti kuršu vasaļiem Andrejam Peniķim, Hermanim Dumpjātam un daudziem citiem.

Krievu iebrukumi Livonijā atsākās tikai 1558. gadā, un arī Livonijas kara sākumā vietējie iedzīvotāji veiksmīgi veica prettriecienus ienaidnieka zemē. Novembrī 3000 latviešu karavīru, 150 vācu jātnieku un 80 algotņu ar diviem lielgabaliem devās uz Krasnogorodsku, aizdedzināja pilsētu un divus klosterus, tomēr cietoksni neieņēma un ar laupījumu devās mājup.

Ar atgūstamo tēvu zemi, iespējams, domāts Abrenes apvidus, ko krievi iekaroja jau ap 1480. gadu.

UDK 398.8(=174)

Dz250

Vīru kopa "VILKI":

Edgars Lipors,
Andris Balcers,
Jānis Atis Krūmiņš,
Raimonds Kundziņš,
Gundars Kalniņš,
Uģis Treide.

Ierakstīts – studijā MINTS MUSIC, 2023. g.

Skaņu ieraksta inženieris: Tālis Timrots

Mūzikas producenti: Edgars Lipors

Producenti: Uģis Treide

Komentāri: Agris Dzenis

Tulkojums: Amanda Zaeska Jātniece

Korektūra: Dace Mažeika

Foto: Jānis Deinats, Gatis Indrēvics

Vāka zīmējums: Andris Keišs

Ilustrācijas: Sindija Anča

Makets: Mikus Čavarts

www.vilki.lv

©© Vilki, 2024

ISBN 978-9934-8752-7-4

- 1 Kam tie kungi krogu tais'
- 2 Dievs līdz' man(ī)m izdienēt(i)
- 3 Putniņš dziedāj' kuplajā kokā
- 4 Brāl's, uz karu nojādam(i)s
- 5 Tumš(i)s bija, gaišs palika
- 6 Saulīt', zemīt', bij' karā
- 7 Mote soka šyupodama
- 8 Es, kariņā aiziedams
- 9 Kupla liepa, zaļa zāle
- 10 Stalti jāja karjavīri
- 11 Es, karā(i) aizīdam(i)s
- 12 Tēvs man cirta šūp'ļa līksti
- 13 Boļeņš goja kara kauti
- 14 Meitiņas dziedāja
- 15 Kas kaitēja ķeizara vīram
- 16 Snieg sniedzīn(i)s, putināja
- 17 Uz kariņu aiziedams(i)
- 18 Zviedz(i), zviedz
- 19 Ak, Rīga, mana baltā Rīga
- 20 Tumš(i)s bija, gaiš(i)s tapa

Vīru kopa "VILKI":

Edgars Lipors,
Andris Balcers,
Jānis Atis Krūmiņš,
Raimonds Kundziņš,
Gundars Kalniņš,
Uģis Treide.

www.vilki.lv

© Vilki, 2024